

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบัน “ทรัพยากรมนุษย์” เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติงานทุกประเภท แม้วิทยาการหรือเทคโนโลยีต่างๆ จะก้าวหน้ากว้างไกลไปเพียงใดก็ตาม มนุษย์ก็ยังถือว่าเป็นปัจจัยที่มีค่าและสำคัญยิ่งต่อการทำงานอยู่ไม่เปลี่ยนแปลงและดูเหมือนนับว่าจะทวีความสำคัญมากขึ้นทุกที เพราะสังคมปัจจุบันกำลังอยู่ในสภาพที่เสียสมดุลในด้านต่างๆ เช่น (๑) ในด้านสิ่งแวดล้อม เราพบว่า โลกกำลังอยู่ในภาวะขาดแคลนพลังงานและมีสภาพอากาศแปรปรวน ซึ่งเป็นผลมาจากการบริโภคที่เกินพอดีของมนุษย์ (๒) ในด้านสังคม เราพบว่า มีการใช้ความรุนแรงต่อเด็กและสตรีมากขึ้นและมีการทุจริตคอร์รัปชันอย่างแพร่ระบาดทั้งในภาครัฐและเอกชน ซึ่งเป็นผลมาจากความเสื่อมถอยทางจริยธรรม (๓) ในด้านการดำเนินชีวิต เราพบว่า วิถีชีวิตในปัจจุบันทำให้คนเกิดความเครียด, มีอารมณ์ร้อน และหงุดหงิดง่าย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสุขภาพจิตที่ย่ำแย่ (๔) ในด้านการแสดงความคิดเห็น เราพบว่า การมีจุดยืนทางความคิดที่ตรงข้ามกันกลายเป็นสิ่งที่ไม่อาจยอมรับได้ แสดงให้เห็นถึงการไม่เปิดใจรับความแตกต่าง ขาดการใช้เหตุผลและความเป็นกลาง ซึ่งมีส่วนกระตุ้นให้เกิดความขัดแย้งและการทะเลาะวิวาท ดังนั้น เมื่อมองในภาพรวมแล้ว คงไม่อาจปฏิเสธได้เลยว่า สภาพที่ขาดสมดุลเหล่านี้ ล้วนสร้างความเดือดร้อนในการดำเนินชีวิตของคนความุ่นวายในสังคม

การศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก คือกระแสโลกาภิวัตน์ อันเป็นผลมาจากความก้าวหน้าของโลกพบว่า ในปัจจุบันการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีบทบาทเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมสำคัญอย่างยิ่งในทุกๆ องค์การทั้งต่างประเทศและคนไทยปัจจุบันไม่จำกัดในเรื่องเพศ อายุ อาชีพ ศาสนา เชื้อชาติ การศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ^๑

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นองค์กรหนึ่งของสังคมที่ต้องดำเนินการบริหารงาน เพื่อให้การศึกษาสำเร็จตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องอาศัยบุคลากรหรือทรัพยากรมนุษย์เข้ามาช่วยในการดำเนินงาน เพราะคุณภาพของสถานศึกษาจะสูงหรือต่ำเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับบุคลากรที่ทำหน้าที่ในองค์กรนั้น แต่เมื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศูนย์การ

^๑ ธงชัย สันติวงษ์, องค์การและการบริหารทรัพยากรมนุษย์ , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๙), หน้า ๒๑.

เรียนชุมชนนั้นไประยะหนึ่งมักจะหย่อนสมรรถภาพ ผู้บริหารจึงควรมีความกระตือรือร้นอยู่เสมอ และปรับเปลี่ยนหลักการพัฒนาการทรัพยากรมนุษย์ให้เข้ากับยุคสมัยการบริหารงานบุคคลในปัจจุบันจึงหันมาใช้วิธีการบริหารงานทรัพยากรมนุษย์และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนากันมากขึ้น ซึ่งมีระบบการให้รางวัลและการลงโทษ ซึ่งเทียบได้กับการใช้พระเดชพระคุณในสมัยปัจจุบันนั่นคือ ใครทำดีก็ควรได้รับการยกย่อง ใครทำผิดก็ควรได้รับการลงโทษ ดังพระบาลีที่ว่า “นิคฺคณฺเห นิคฺคหารหํ ปคฺคณฺเห ปคฺคหารหํ ชมฺคณฺที่ควรชมฺ ยกฺยงฺมฺ บุคฺคณฺที่ควรยกฺยงฺ” เป็นต้น

ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศูนย์การเรียนชุมชนนั้นผู้วิจัยได้สังเกตเห็นปัญหาในหลาย ๆ ด้าน เช่น ในด้านการไม่เชื่อฟังครูอาจารย์ การขาดเรียนในเด็กนักเรียนบางกลุ่มบางประเภท การแสดงพฤติกรรมในห้องเรียนของแต่ละบุคคลที่แสดงออกมาทางกาย ทางวาจาซึ่งปัญหาเหล่านี้ถ้าไม่ได้รับการแก้ไขก็จะทำให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศูนย์การเรียนชุมชนนั้นหย่อนประสิทธิภาพ ผู้บริหารจำเป็นต้องหาวิธีที่จะต้องพึงหลักธรรมในการบริหาร ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งถือว่าเป็นระบบการศึกษาที่ทำให้บุคคลพัฒนาอย่างมีบูรณาการ และให้มนุษย์เป็นองค์รวมและพัฒนาอย่างมีดุลยภาพ เพราะสิกขาเป็นตัวยุติหรือการพัฒนาตนในด้านร่างกายและจิตใจ เมื่อฝึกได้ผลจนสิ่งที่ฝึกนั้นกลายเป็นวิถีชีวิตของเขามันก็กลายเป็นมรรคไป พอมรรคเกิดขึ้นแล้วก็พาเข้าถึงจุดหมายของการศึกษาหรือการพัฒนา นั่นคืออิสรภาพที่ปลอดทุกข์ ปราศปัญหา หรือจะเรียกว่าสันติสุขก็แล้วแต่พอใจ^๐ ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์การนำหลักไตรสิกขา มาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของศูนย์การเรียนชุมชน อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งทางสังคมที่จะต้องดูแลและเอาใจใส่ถ้าสังคมหรือภาครัฐปล่อยเลยตามเลยโดยไม่ช่วยกันก็จะเกิดปัญหาตามมา เช่น การติดสิ่งเสพติด การติดเกมส์ การทำร้ายบุคคลอื่น การลักเล็กขโมย การฉกชิงวิ่งราว เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้ทางสังคมชุมชนจะต้องให้โอกาสในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรักความเมตตาแก่ตนเองและผู้อื่นให้มีความคิดเห็นที่เป็นสัมมาทิฐิ ปลูกฝังให้มีความรักแก่สถาบันหรือศูนย์การเรียนชุมชนที่ตนเองได้ศึกษา โดยการพัฒนาความประพฤติที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคม ให้อยู่ในระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์ไม่คดโกง มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ต่างๆ โดยไม่เบียดเบียน การพัฒนาจิตใจให้เจริญองงาม มีความเพียรพยายามอดทนต่อการฝึกฝนอุปสรรคเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย การพัฒนาปัญญาให้รู้เข้าใจโลกและชีวิตให้ตรงตามความจริงรู้เท่าทันความรู้สึกนึกคิดของตนเอง สามารถจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยการปล่อยวางความทุกข์

^๐ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), ศึกษา ฝึกฝน พัฒนาดน ให้สูงสุด , พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๐.

และเป็นอิสระปลอดพ้นจากกิเลส ฉะนั้นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นการสร้างโอกาสทางการศึกษา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความเท่าเทียมกันเพื่อที่จะได้พัฒนาตนเอง ผู้อื่น สังคม และ ประเทศชาติ ด้วยการนำทางโดยยึดหลักของไตรสิกขามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ เพื่อทำให้ปัญหาและอุปสรรคนั้น น้อยลงหรือหมดไปและจะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้บริหาร และผู้ใต้บังคับบัญชามีความสัมพันธ์ที่ดีงามสืบไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การเรียนรู้ ชุมชน อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลัก ไตรสิกขาของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและนำเสนอแนวทางของการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ตามหลักไตรสิกขา ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา กรณีศึกษาศูนย์การ เรียนชุมชน อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น” มีการกำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยทั่วไป การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ และการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านร่างกาย สมบัติ การพัฒนาจิตใจให้มีคุณธรรมต่อกันและกัน ปัญญา การฝึกฝนอบรมพัฒนาตนเองให้มีความคิด สร้างสรรค์ปรับปรุงสิ่งใหม่ๆ เสมอ และที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เอกสารที่เกี่ยวข้อง วิทยานิพนธ์ หนังสือตำราทางวิชาการรวมทั้งการออกแบบสอบถาม

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑) ตัวแปรต้น คือสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, อาชีพ, รายได้ต่อเดือน, และสถานภาพ

๒) ตัวแปรตาม คือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอ พล จังหวัดขอนแก่นตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมบัติ และปัญญา

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน ๑,๙๕๗ คน ^๐ ได้แก่

๑) บุคลากร ได้แก่ อาจารย์ เจ้าหน้าที่ ผู้บริหาร ประชาชนในเขตอำเภอพล จังหวัดขอนแก่น

๒) นักเรียน ได้แก่ ผู้ที่ศึกษาอยู่ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านสถานที่

สถานที่ที่ใช้ในการศึกษา คือ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น

๑.๓.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาวิจัยระหว่างเดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ ถึง เดือน ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ รวมเป็นระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตามหลักไตรสิกขา ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น เป็นอย่างไร

๑.๔.๒ ความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตามหลักไตรสิกขา ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น มีความแตกต่างกันตามปัจจัยส่วนบุคคลหรือไม่ อย่างไร

๑.๔.๓ ปัญหาอุปสรรคและแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตามหลักไตรสิกขา ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น มีอะไรบ้าง

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ ๑ ประชากรที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ ประชากรที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา แตกต่างกัน

^๐ศูนย์การศึกษานอกระบบ, สถิตินักเรียนอำเภอพล, (เข้าถึงเมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓)
, <<http://๒๐๒.๑๔๓.๑๓๗.๑๐๘/๐๕๒๙/pravat.htm>>.

สมมติฐานที่ ๓ ประชากรที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔ ประชากรที่มีอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๕ ประชากรที่มีรายได้ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๖ ประชากรที่มีสถานภาพต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง กระบวนการในการประพடுத்தที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมให้อยู่ในระเบียบ แบบแผน มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ประสบการณ์ และทัศนคติอันเหมาะสมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของแต่ละบุคคลให้สามารถปรับตัวเองได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และมีความพร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนทั้งในปัจจุบันและอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ไตรสิกขา หมายถึง หลักปฏิบัติเพื่อพัฒนาชีวิต หรือพัฒนาตนเอง ๓ ชั้น ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา อันเป็นวิถีทางของการดำเนินชีวิตที่พึงามของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธศาสนา โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บุคคลผู้ปฏิบัติตามได้พัฒนาตนเองให้สูงขึ้น

ศีล หมายถึง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านร่างกาย จิตใจให้ผู้เรียนเลือก กระทำผิดหรือถูก ในการตอบสนองสถานการณ์ที่ผู้สอนกำหนดให้ ซึ่งเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการอยู่ร่วมกันด้วยดีกับผู้อื่น และสังคม อย่างเกื้อกูลต่อกัน ไม่ทำร้ายเบียดเบียนกัน ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

สมาธิ หมายถึง การพัฒนาจิตใจให้มีคุณธรรมต่อกันและกัน ก็คือการฝึกฝนพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพจิตดี สมรรถภาพจิตดี และสุขภาพจิตดี มีความอดทนต่อเพื่อนฝูงในชั้นเรียน มีความสามารถมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ตามที่ ครู อาจารย์ได้สอนจะต้องเอาใจใส่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานที่ได้ทำ และการพัฒนาตนเองในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดปัญญา

ปัญญา หมายถึง การฝึกฝนอบรมพัฒนาตนเองในการพิจารณาสิ่งทั้งปวงให้เกิด ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องตามความเป็นจริง มีความคิดสร้างสรรค์ปรับปรุงสิ่งใหม่ๆ เสมอ มีสติ กำหนดรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจนสามารถพัฒนาตนเองในการใช้สติปัญญาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจน

สามารถแก้ไขปัญหในชีวิตประจำวันได้ หรือที่เรียกว่า จะต้องมีความคุ้มกันตนเอง มีเหตุผลเชิงจริยธรรมในการดูจากตัวอย่างที่ดีๆ เช่น เพื่อนๆ ครู อาจารย์ เป็นต้น

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.) หมายถึง ศูนย์กลางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น โดยเน้นการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น

๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคและแนวทางของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น